№ 283 ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 283

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Թիֆլիսի թեմի Հայոց Վիճակային Կոնսիստորիան

խորին վշտով լցված յայտնում է հասարակութեան, որ այսօր, կիրակի, պատարագից յետոյ

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԹԱՂՄԱՆ ՕՐԸ

ժամը 12-ին կը կատարվի հոգեհանգիստ։

2—2

Թիֆլիսի Ժողովարան

(Ձմեռային շենութիւն)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրերը՝ հայոց ներկայացում, զինուորական երաժշտական խումբ, սազանդար և ՊԱՐԵՐ։
ՇԱԲԱԹ օրերը՝ սազանդար։
ԿԻՐԱԿԻ օրերը՝ սինեմատօգրաֆ։

Հիւրերը մուտքի համար վճարում են՝ անդամների յանձնարարութեամբ՝ թէ կանայք և թէ տղամարդիկ—50-ական կոպ., իսկ ուսանողները՝ 25-ական կոպ.։

Երեկոյթների սկիզբը ժամը 8-ին։

(Կ.) առ. 1148. 0—12

ՆԵՐԿ. 16. ԱԲՈՆԸՄԵՆՏԻ ՀԱՇԻՒՑ ԴՈՒՐՍ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 20-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

ԱՐԾ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԲԵՆԵՖԻՍԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ

ՌՈՒՅՑԻ ԲԼԱՋ

Դրամա 5 արար., Վ. Հիւգօյի, Թարգմ. Յ. Տէր-Գէորգեանի

Մասնակցում են՝ տ. տ. Դուրեան-Արմէնեան, Զաբէլ, Ժասմին, Յասմիկ, պ. պ. Ալլահվերդեան, Արմէնեան, Աւետեան, Զարիֆեան, Ղազարեան, Մաժիկոնեան, Միրզոյեան, Յարութիւնեան, Շահխաթունի, Ռշտունի, Փիրումեան և ուրիշ.։

Գլխ. ռէժիսեօր՝ Ա. Արմէնեան

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին է։

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝) Գ. Տուրինեան) Գ. Օքրոյեան

(ա. օ.) 1396. 2—2

Մարիամեան-Յովնանեան Օրիորդաց Դպրոցում

առաջիկայ յունվարին նախընթաց քննութեամբ ընդունվում են աշակերտուհիներ Գ. Ե. և Զ. դասարաններում։ Խնդիրները պէտք է տրվեն մինչև յունվարի 1-ը։ Քննութիւնները կատարվելու են յունվարի 8—10-ին։

Դպրոցում ձրիավարժները սահմանված թւից անցած լինելով բոլոր նոր մտնողները պարտաւոր են ուսումնավարձ վճարել։

Տեսուչ՝ Ստ. Մալխասեանց

(5. 19) առ. 1343. 2—2

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 6-ԻՆ 1911 Թ.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿՐՈՒԺՕԿԻ ԴԱՀԼԻՃՆԵՐՈՒՄ տեղի կունենայ

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐՉՈՒՀԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ Իուլիա Կօնստանտինօվնա Թումանօվա

(19, յ. 1) 1399. 2—1

Հանգուցեալ ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ անվեհեր

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ 18 ԳՈՅՆԱՎ ՇՔԵՂ ՊԱՏԿԵՐԸ

Սանահնի սրբազան հոյակապ դարաւոր կամարների տակ՝ մինչև նոր տարի հատը 3 ռ. փոխարէն, ճանապարհածախսով, յատուկ խողովակներում

1 ռ. 20 կ.

Այնուհետև հատը կարժենայ 3 ռ.։ Քսանհինգ հատը մի կապոցով մինչև նոր տարի 25 ռ.։ Ցանկալի է, որ այս շքեղ պատկերով իւրաքանչիւր հայի տունը զարդարվի։

Դիմել՝ ТИФЛИСЪ, БЮРО ПЕЧАТИ. Елизаветинская, 39.

(Ե.Հ.Կ.) ա. 1386. 6—3

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՄԵՆԱԽՈՇՈՐ

Ծխախոտի գործարան Ա. Ն. ԲՕՂԴԱՆՕՎ և Ընկ.

Հիմնված է 1864 թ.

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ ակցիզային բանդերօլ է վերցված 11,567 ռ. (բանուորների թիւը 27 հոգի)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆ վերցված է բանդերօլ 4.868,597 ռ. 70 կ. (բանուորների թիւը 2200 հոգի)

Ֆաբրիկան իւրաքանչիւր տարի պատրաստում է այժմ

3.000.000.000 ՊԱՊԻՐՈՍ

(Երեք միլիարդ!!!)

և 4.200,000 ՖՈՒՆՏ ԾԽԱԽՈՏ

Թւանշանների այս համառօտ քաղուածքը ցոյց է տալիս մեր գործի խոշոր զարգացումը, որին հասել ենք մենք շնորհիւ միայն մեր արդիւնաբերութեան անօրինակելի բարձր յատկութեան։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ՍՏԵՓԱՆ ՆԻԿԻՏԻՉ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ

ԹԻՖԼԻՍ, Բէբուտովսկայա փող., № 37.

(Կ.) առ. 1357. 3—3

Adresse Télégraphique SANITAS

Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ՆՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ

ԱՈՒԵՏՐԻ

ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱՔՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

Ընկեր. պահեստում (Նւանգուլօվսկայա փ. սեփ. տուն) ԲԱՑՎԱԾ Է ամեն օր, առ. ժամը 10-ից մինչև 2-ը և 5-ից մինչև 8-ը երեկոյեան

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ԶԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐԻ

ՄԵԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ՝ այդ ապրանքի վաճառումը ընդհատելու պատճառով։

1397. 1—1

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿ. „ՇՈՒԿԵՐՏ և ԿՈՄ.“ ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Պետերբուրգի «ՍԻՄԵՆՍ և ԳԱԼՍԿԷ» ռուսական էլեքտրօ-տեխնիկական գործարանների ակց. ընկ., Բեռլինի «ՍԻՄԵՆՍ և ԳԱԼՍԿԷ» ակց. ընկ., Բեռլինի «ՍԻՄԵՆՍ ՇՈՒԿԵՐՏ-ՎԵՐԿԷ» ակց. ընկ., Կոլոմնի մեքենագործական ընկ. և Եղբ. «ԿՐՕՍԼԷՅ» անգլիական գործարանի ներկայացուցիչներ։

ԷԼԵՔՏՐՕՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Դինամօ-մեքենաներ, էլեքտրաշարժիչներ ամեն տեսակ և ուժի մշտական և փոփոխ էլեքտր. հոսանքի համար։ Էներգիայի յանձնումն որոշ հեռաւորութեան վրա։ Քաղաքներ և մասնաւոր ձեռնարկութիւններ լուսաւորելու համար կենտրոնական կայարանի սարքումն։ Բանսֆորմատօրներ։ Օդամաքրիչներ ամեն տեսակ նրպատակի համար։ Օզոնի օդամաքրիչներ։

ԷԼԵՔՏՐ. ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Մշտական և փոփոխվելիք լուսաւոր. համար մեկ և բազմաֆազ հոսանք։ Երկաթուղային ազդանշան։

ՀԵՌԱԳՐԻ ԵՒ ՀԵՌԱԽՕՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Անթել հեռագիր։ Հեռագրական ապարատներ։ Ամեն տեսակ հեռախօսներ։ Վտանգազդ ազդանշան գործիքներ։

ԼԱՄՊԱՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — ԱՂԵՂՆԱՁԵՒ լամպաներ՝ ուշադրաւ և սովորական։ Տնտեսական լամպաներ „ՏԱՆՏԱԼ“ և „ՄԻ-ՊԱՏՐՈՑԱՑԻՆ ԼԱՄՊԱՆԵՐ“։ Լամպաներ ածխային թելով։

ՊԵՀԵՍՏՈՒՄ կան՝ դինամօ-մեքենաներ, էլեքտրաշարժիչներ, հաղորդիչներ, զանազան տեսակ նիւթեղէններ էլեքտրական կառուցուածքների համար և այլն։

ԳՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐԸ և ՆԱԽԱՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման։

Տելեֆօն № 533. Հասցէն հեռագիրների համար՝ Шукертъ, Тифлисъ.

(Կ.) առ. № 1. 423. 26—19

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Այսօր հայ ժողովուրդը կատարում է իր վերջին պարտքը դէպի հանգուցեալ Մատթէոս Իզմիրլեան Կաթողիկոսը։

Այսօր հայ ժողովուրդը հողին է յանձնում ոչ միայն իր սիրած կաթողիկոսի, այլ և պատմական իր խոշոր անձերից մէկի՝ Մատթէոս Իզմիրլեանի մարմինը։

Իզմիրլեան—դա հայ պատմութեան վերջին տասնեակ տարիների այն խորհրդաւոր անուններից մէկն է, որոնք կրել են գաղափարական դրօշակի կնիք իրանց վրա և պարունակել են իրանց մէջ գործունէութեան ամբողջ ծրագիրներ։

Իզմիրլեանը պատրիարք, Իզմիրլեանը ազգային ժողովի գործող, Իզմիրլեանը Երուսաղէմի աքսորական, Իզմիրլեանը կաթողիկոս—դրանք շրջաններ են հայութեան կեանքում, շրջաններ լի ազգային վշտի և հոգսերի անծայր ալիքներով։

Այսօր Էջմիածնում ժողոված պատգամաւորութիւնները հանդիսաւոր յուղարկաւորութեամբ, զգացված դամբանականներով կարտայայտեն հայ ժողովրդի կսկիծը իր մեծ կորուստի համար և անհուն երախտագիտութեան խոր զգացմունքը դէպի յաւերժանուն Հանգուցեալը։

Այո, այդ մեր վերջին պարտքն է։

Բայց կայ և մի ուրիշ աւելի էական խոշոր և սրբազան պարտք։ Դա մարմնացումն է այն բոլոր իդձերի և գաղափարների, որոնք Իզմիրլեանին սիրելի դարձրին ժողովրդի համար, որոնք յաւերժացրին Նրա անունը հայ պատմութեան մէջ։

Իզմիրլեանը չափազանց վաղ գնաց մեզանից։ Նա դեռ կարող էր գործել և մեծ բարեշինութեան ծրագիր իրականացնել Էջմիածնում։

Մենք կորցրինք մեծ ույժ, մեծ հեղինակութիւն։

Մենք կորցրինք բարեկարգչին, որը այնքան կարևոր էր ներկայումս Էջմիածնում։

Այն բեղմնաւոր սկզբնաւորութիւնը, որ մի տարվայ ընթացքում բացեց շաւիղներ շինարար գործունէութեան համար, խոստանում էր բարեշրջման ապագայ։

Անմոռաց կը մնայ Իզմիրլեանը հայ ժողովրդի սրտերում։

Յիշատակելի կը լինի նրա փառաւոր անունը հայ պատմութեան մէջ։

Եւ օրինակելի կը լինի նրա գործունէութիւնը յետագայ հետևորդների համար։

Ա. Քալանթար

ՄԻ ԶՈՒԳԱԴԻՊՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, դեկտեմբերի 19-ին, Մատթէոս Իզմիրլեանի թաղման օրը, զուգադիպօրէն և «Մշակի» հիմնադիր Գրիգոր Արծրունու մահվան տարեդարձի օրն է։

Ձմերային մի դժբաղդ օր, 1902 թւի դեկտեմբերի 19-ին, կարճատև տագնապից յետոյ վախճանվեց հրապարակախօս Գրիգոր Արծրունին իր մտաւոր կարողութիւնների ծաղկեալ վիճակի մէջ, երբ դեռ ընդունակ էր գործելու մեր հասարակութեան համար և ղեկավարելու իր հիմնած թերթը։

Դեկտեմբերի 19-ը տխուր դէպքերի յիշատակութեան օր է, բայց միևնոյն ժամանակ այդ օրը կապված լինելով գաղափարական գործով զբաղված թանգագին անձնաւորութիւնների վերայիշման հետ, հանդիսանում է երևմի անմոռանալի օր, որ վշտաբերբերք զգացմունքների հետ արտաբերում է և բարձր գաղափարական ներշնչումներ այն լուսաւոր դէմքերից, որոնք ապրել և գործել են մեր մտաւոր իրականութեան մէջ։

Ա. Ք.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ

I

Երէկ, դեկտեմբերի 18 ին, ստացանք Էջմիածնից հետևեալ սեփական հեռագրական տեղեկութիւնները.

Էջմիածին, 18 դեկտ. 10 ժ 25 րօպէ առ.

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Մատթէոս Իզմիրլեանի մարմնի յուղարկաւորութեան և թաղման հանդէսին ներկայ լինելու համար պատգամաւորները հասան երկաթուղու գնացքով Էջմիածին կայարան նշանակված ժամին, առանց ուշացման։

Գնացքում կային պատգամաւորներ թւով 60, բազմաթիւ մասնաւոր անձեր։ Վրաստանի էկզարխի ներկայացուցիչ Գրիգօրի եպիսկոպոս իր ուղեկից վարդապետներով գնացին Երևան, որտեղից կը գան Էջմիածին։

Պատգամաւորների և միւս եկողների համար գտնվեցին բաւականաչափ կառքեր։

Եղանակը պարզ է, ճանապարհները բաւական չամաք։

Հասանք Էջմիածին ժամը 11-ին։ Իջանք հիւրերի համար յատկացված բնակարանում։

Էջմիածնում տիրում է ծանր և վշտալի տպաւորութիւն։

Պատգամաւորների ընդունելութեան մասին կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանցի մօտ՝ կը հեռագրեմ։

Հանգուցեալ Վեհափառ Մատթէոս Իզմիրլեանի մարմինը կը տարվի եկեղեցի ժամը 3-ին։

Վաղը պատարագիչը կը լինի կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանց, որը կը կատարէ և օծման կարգը։

Հանգուցեալ կաթողիկոսի գերեզմանը պատրաստված է Գէորգ IV կաթողիկոսի շիրիմի կողքին։

Փոխարքայի օգնական սենատոր Վատացի Երևանեան նահանգապետ Տիզենհաուզենի և շքախմբի հետ կը ժամանէ վաղը առաւօտեան։

II

Էջմիածին, 18 դեկտ. 3 ժ. 35 ր. երեկ.

Կաթողիկոսական տեղապահ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանցին ներկայացան Էջմիածին եկած ազգաւոր պատգամաւորութիւնները։

Վրաստանի էկզարխի ներկայացուցիչները այցելելով տեղապահին յայտ-

նեցին իրանց ցաւակցութիւնը զգացված խօսքերով:

Այնուհետև ներկայացան Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Խատիսեան ձայնաւորների հետ և եկած պատգամաւորութիւնները:

Արտասանվեցին ցաւակցական ճառեր: Թիֆլիս քաղաքի ինքնավարութեան կողմից խօսեց քաղաքագլուխ Խատիսեան:

Թիւրքահայերի և Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովի կողմից ճառախօսեց Հ. Առաքելեան:

Կ. Պօլսի սահմանադիր-ռամկավար կուսակցութեան ներկայացուցիչ Ա. Քալանթարի կողմից. ներկայացվեց վշտակցական մի գրութիւն (որի պատճէնը զետեղում ենք ստորև):

Օգաւոր ժողովուրդ հաւաքվել է զանազան տեղերից՝ Վաղարշապատից, Երևանից, Ալէքսանդրօպօլից, Իգդիրից և այլ քաղաքներից և գիւղերից: Սպասվում է բազմութիւն վաղը:

Զանազան տեղերից ստացված են արծաթեայ 16 պսակ:

Հանգուցեալ Վեհափառ Կաթողիկոսի մարմինը տաճար տանելու ժամանակ կաթողիկոսական ամպհովանին բռնել էին Հ. Մելիքեան, Հ. Առաքելեան, Յ. Թումանեանց, Մ. Եպիսկոպոսեան:

Հ. Առաքելեան

Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ-ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ

—

Կ. Պօլսի Սահմանադիր Ռամկավար կուսակցութեան Նախագահը հեռագրել էր Թիֆլիս Ալ. Քալանթարին լինել կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Մատթէոս Իզմիրլեան Կաթողիկոսի թաղման հանդէսին: Ա. Քալանթար իր վրա դրած յանձնարութիւնը արտայայտել է հետևեալ խօսքերով և ներկայացրել առանձին թղթով կաթողիկոսական տեղապահ Գ. արքեպիսկոպոս Սուրէնեանցին:

Կ. Պօլսի Սահմանադիր-Ռամկավար կուսակցութիւնը, ընտրելով ինձ իր զգացմունքների թարգման, յանձնարարել է ինձ լինել նրան ներկայացուցիչը յաւերժայիշատակ Մատթէոս Իզմիրլեան կաթողիկոսի թաղման սգաւոր հանդէսին:

Թոյլ տուէք, սրբազան հայր, արտայայտիչ հանդիսանալ այն խոր վշտակցութեան, որով համակված է Թիւրքիայի Սահմանադիր-Ռամկավար կուսակցութիւնը, որի համար Մատթէոս Իզմիրլեանի մահը սրտայօյզ մի մեծ սուգ է, մի դժուար փոխարինելի կորուստ:

Սահմանադիր-Ռամկավար կուսակցութիւնը յանձին Մատթէոս Իզմիրլեանի, տեսնում էր իր կուսակցական ծրագրի ազգային բաժնի հեղինակաւոր և կարող իրագործողի, որի անձնաւորութիւնը ներշնչում էր վստահութիւն, թէ ազգը գտել է իր իսկական ներկայացուցչին, իր իղձերի խոհուն արտայայտողին, իր վէրքերի հմուտ բժշկողին:

Եւ այսօր, երբ դժբաղդ ճակատագիրը խլել է նրան հայութիւնից, մեզ մնացել է միայն յայտնել մեր անհուն վիշտը և հանգուցեալի յիշատակին արտայայտել մեր խորազգաց երախտագիտութիւնը անզուգական Հայ Մարդուն:

Լիազօր՝ Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ռիգա, 17 դեկտ. 11 ժ. 40 ր. առ.

Ռիգայի հայ ուսանողութեան «Սեւան» համերկրացիութիւնը միանում է համազգային վշտին Նորին Սրբութիւն Վեհափառ Մատթէոս կաթողիկոսի մահվան առիթով:

Նախագահ՝ Իւզբաշեան
Քարտուղար՝ Տէր-Աւետիսեան

—

«Մշակի» գրաշարները ուղարկեցին Էջմիածին Հ. Առաքելեանի միջոցով, դեկտեմբերի 18-ին, հետևեալ ցաւակցական հեռագիրը.

Սրտի կսկիծով վշտացանք Նորին Սրբութիւն Իզմիրլեան Կաթողիկոսի մահվան պատճառով:

«Մշակի» գրաշարներ

—

Հայ-կաթօլիկ հասարակութեան կողմից հանգուցեալ Կաթողիկոսի յուղարկաւորութեանը ներկայ լինելու համար պատգամաւոր է ընտրված Մկրտիչ Բիւրքճեան, որ արդէն մեկնել է Էջմիածին:

—

Ուրբաթ, երեկ. ժ. 4 և 35 րօպէի գնացքով Յ. Թումանեան, Յ. Ամիրխանեան, բժ. Վ. Արծրունի, Ն. Կաճկաճեան, Ա. Բաբեան, տ. Ֆլօրա Վարդանեան, Ա. Պօղոսեան, Կուլիջանեան, Նախշունեան, Ստեփան Գալըստեան, Խ. Աֆրիկեան, Խալաթեան, Բ. Առաքելեան, Ս. Ապրիամօվ, Գ. Օտեան, Գ. Միրաղեան, Մ. Մնացականեան, Աւետիսեան, Տէր-Աբրահամեան, Բ. Տէր-Սարգսեան, Ա. Երիցեան, «Рус. Сл.»-ի թղթակից Կօբեակօվ:

—

Միենոյն գնացքով, սալօն-վագօնով մեկնեց Էկզարխի ներկայացուցիչ՝ Գրիգօրի եպիսկոպոսը իր շքախմբով:

—

Դեկտ. 17-ին, Թիֆլիսի ս. Նինայի օբերօրդաց դպրոցի մեծ դահլիճում աշակերտուհիների և խորհրդի անդամների ներկայութեամբ հայ հոգևորութիւնը հոգեհանգիստ կատարեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի յիշատակին: Հոգեհանգստին ներ-

ՄԱՏԹԷՈՍ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՄԱՏԹԷՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
ՄԱՀՎԱՆԻՑ 7 ՕՐ ԱՌԱՋ

կայ էր նաև կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնա Վօրօնցօվա-Դաշկօվան:

—

Վրաց ազնուականութեան պատգամաւորութեան և պարագլուխների ժողովը, որ կայացաւ արտակարգ կերպով ազնուականու-

—

Թիֆլիսից Էջմիածին մեկնեցին հետևեալ պատգամաւորները. բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Ալ. Խատիսեան, Պ. Յարութիւնեան, Վացաձէ, Նէպրինցէվ, Մարկոս Դօլուխանեան, Իս. Յարութիւնեան, Զ. Մամուլեան, Օ. Աբովեան, Յ. Թումանեանց, Ա. Էնֆիաջեան,

թեան պարագլխի հրաւէրով, լսելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մահվան լուրը, յարգեց հանգուցեալ Վեհափառի յիշատակը ոտքի կանգնելով, որոշեց խորին ցաւակցութիւն յայտնել Թիֆլիսի առաջնորդական փոխանորդին և լիազօրեց պարագլխին ներկայ լինել թաղմանը, և դագաղի վրա դնել արծաթէ պսակ:

—

Կարգադիր մասնաժողովին այսօր, Վանքի բակում կաջակցեն հրաւիրված երիտասարդները: Մասնաժողովի որոշմամբ, բակի դարբասից մինչև եկեղեցու դուռը ճանապարհն ազատ կը լինի՝ եկեղեցի մտնող բարձրաստիճան անձերի, այլազաւան ներկայացուցիչների և պատգամաւորութիւնների համար: Ազատ կը լինի նաև եկեղեցու դռներից մինչև առաջնորդարան տանող մայթը:

Մուտքը եկեղեցու բակում ազատ է բոլորի համար անխտիր: Եկեղեցին փակ կը լինի մինչև պատարագի սկսվելը և եթէ տեղ մնայ բոլոր հիւրերին ընդունելուց յետոյ, կը թողվեն նաև հասարակութիւնից:

Ոստիկանութիւն կը լինի միայն դարբասի դռների առաջ և ոչ մի դէպքում եկեղեցու մէջ, ուր կարգադրիչներ են նշանակված, երկու քահանաների հետ: Եկեղեցու դռների մօտ, ըստ անհրաժեշտութեան միայն ձևական տեսակէտից կը լինեն երկու ոստիկան:

—

Այսօր Վանքի եկեղեցում պատարագը կը սկսվի ճիշդ ժամը 10-ին, իսկ հոգեհանգիստը 12-ից:

—

Կարգադիր մասնաժողովի մէջ բացակայ անդամներին փոխարինեցին պ. պ. Յ. Մելիք-Բախտամեան և Յ. Շահնազարեան:

—

Երէկ, ցերեկով, Վանքի եկեղեցում պատարագը աւարտվելուց յետոյ, բակում հոգեհանգիստ կատարվեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յիշատակին:

Բակը ծայրէ ի ծայր լի էր Ներսիսեան և Յովնանեան դպրոցների, Թիֆլիսի բոլոր հայ ծխական վարժարանների և կառավարական ու մասնաւոր կրթական հաստատութիւնների հայ աշակերտ-աշակերտուհիներով և բազմութեամբ:

—

Թիֆլիսում հրատարակվող «Закавказье» օրաթերթը յատուկ թղթակից ուղարկեց Էջմիածին, թաղման մասին տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

—

Մօսկվայի հայ գաղութի կողմից ներկայացուցիչ է լինելու Լ. Սարգսեան:

—

«Նոր-Դպրոց» հանդէսի, ուսուցչական միութեան, Յովնանեան դպրոցի և Հրատարակչական Ընկերութեան կողմից Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թաղմանը ներկայացուցիչ կը լինի Իս. Յարութիւնեան:

—

Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեան վարչութիւնը շաբաթ օրը, ժամը 11-ին հոգեհանգիստ կատարեց Որբանոցում Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս II-ի յաւերժական յիշատակին և որոշեց իր ամբողջ կազմով ներկայ գտնվել Վանքի մայր եկեղեցում այսօրվայ հոգեհանգստին:

—

Բագուի հայ ժողովրդի յաջորդ Զաւէն վարդապետը Էջմիածին է ուղարկել Սուրէնեան արքեպիսկոպոսի անունով հետևեալ հեռագիրը. «Սրանով պատիւ ունեմ հաղորդել Ձերդ բարձր սրբազնութեանը, որ Բագուի Նահանգապետ կամերգէր Ալիշեվսկիի, Բագուի քաղաքապետի պաշտօնակատար Ռօժնեակօվի, ոստիկանապետ Նազանսկիի, ուղղափառ հոգևորականութեան ներկայացուցիչ Ինիցկիի, հրէական ռաբբի Բերգէրի, քաղաքագլուխ Ռաէվսկիի, ուսուցչական և ժողովրդական դպրոցների վերատեսչի և տեսչի, հայ հոգևորականութեան, աշակերտների ու վարժուհիների և մեծ թւով ծխականների ներկայութեամբ կատարվեց հոգեհանգիստ մեր սիրեցեալ Կաթողիկոսի անսպասելի մահվան առիթով: Ընդհանուր վիշտն աննկարագրելի է, որովհետև ազգային կորուստը անփոխարինելի է: Թող օգնէ մեզ Ամենաբարձրեալը և ուղարկէ Հայկազեան ժողովրդին սփոփանք, տեսնելու պատրիարքական աթոռի վրա նոր արժանաւոր յաջորդի ի փառս Հայկազեան Եկեղեցու անսասանութեան և ժողովրդի բարեկեցութեան»:

—

Պետերբուրգից Բագուի քաղաքապետ Մարտինովը ցաւակցական հեռագիր ուղարկեց Զաւէն վարդապետի անունով Նորին Սրբութեան մահվան առիթով:

—

Զաւէն վարդապետին այցելել և ցաւակցութիւն է յայտնել պարսկական հիւպատոս Միր-Հասան-խան Աղազադէն:

—

Մեզ հեռագրում են, որ Զաքաթալայի հայերի կողմից ներկայացուցիչ է ընտրվել ներկայ լինելու հանգուցեալ Կաթողիկոսի թաղմանը Կարապետ եպիսկոպոսը:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Երեկ երէկոյեան Մօսկվայից ստացանք հետևեալ հեռագիրը.

Մօսկվա, 17 դեկտ. 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

Այսօր վախճանվեց որովայնաթաղանթի բորբոքումից Աթանաս Ժամհարեանը: Թաղումը կը լինի ամսի 20-ին:

Վարդանեան

—

Պետերբուրգ, 17 դեկտեմբերի

Համալսարանի իշխանութիւնը տեղեկացրեց մօտ 25 ուսանողների, որ նրանք ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի կարգադրութեամբ համալսարանից արձակվել են. չորս ուսանող բանտարկված են:

Առ 18 դեկտեմբերի Պետական Դումայում մնում են 331 օրինագիծ:

Սահմ.-ռամկավարական ֆրակցիան հարցապնդում ներկայացրեց ներքին գործերի մինիստրին բանւորական միութիւնները փակելու մասին: (Հ. Գ.)

—

Լոնդօն, 17 դեկտեմբերի

Հակառակ լրագրական տեղեկութիւնների, Ռէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են, որ արտաքին գործերի մինիստրութիւնը մինչև կէսօր Լիսաբօնի բրիտանական դեսպանից չէ ստացել ոչ հեռագիրներ քաղաքի կրիտիկական դրութեան մասին, ո՛չ հեռագրական խնդիրք՝ բրիտանական մարտանաւ ուղարկելու մասին:

Պարսկական պատասխանը նոյեմբերի 4-ի անգլիական նօտային Պարսկաստանի հարաւի անապահովութեան վերաբերութեամբ առարկում է այն յամառ խօսքերի դէմ, թէ օտարազգի զօրքերի մնալը Պարսկաստանում նշանակութիւն չունի, թւում է այն միջոցները, որոնք ձեռք են առնված կարգ ու կանոնը վերականգնելու նպատակով, ի թիւս որոց նոր գեներալ-նահանգապետ նշանակելու, ուժեղ ոստիկանութիւն կազմելու մասին: Մտադրութիւն կայ կազմակերպել ժանդարմերիան արտասահմանեան հրահանգիչների ղեկավարութեան տակ. մատնանշվում է, թէ կառավարութիւնը զբաղված է նախագծվող փոխառութեան նպատակայարմար գործադրութեան ծրագրի մշակմամբ. հաւատ է յայտնվում, թէ այս ամենը կը դրդէ անգլիական կառավարութեան համաձայնել 10 տոկոսով աւելացնել Հարաւային Պարսկաստանի նաւահանգիստներում ներմուծական տուրքերը:

(Հ. Գ.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

I

Այսօր, Մատթէոս Իզմիրլեանի թաղման օրը, ես նորից տալիս եմ ընթերցողին մի քանի յիշողութիւններ թանգագին հանգուցեալի մասին:

Իզմիրլեանին ես տեսայ առաջին անգամ անցեալ 1909 թւի ամառը՝ երկաթուղու գնացքի յատուկ վագօնում, Աղստաֆա կայարանում, ուր գնացել էի ուրիշների հետ միասին հանդիպելու Վեհափառին, երբ նա Պետերբուրգից գալիս էր Անդրկովկաս:

Կայարանում հաւաքված հայ և թուրք հասարակութիւնը մօտեցաւ վագօնին և շնորհաւորեց Վեհափառի գալը:

Վեհափառը վագօնի լուսամուտից նայում էր զննողաբար և կենտրոնացած: Նա լսեց ճառերը և առանձին ուշադրութեան առաւ թուրքերի ասածը. յետոյ խօսեց ինքը, ընդգծելով որոշ բառեր և նախադասութիւններ հաստատուն ոճով և կտրուկ դարձուածներով: Նա փայլ և շքեղութիւն չէր տալիս իր խօսքերին, բայց նրանց հաղորդում էր ուրոյն շեշտ, ոյժ:

Երբ գնացքը շարժվեց, մի քանի ժամանակից յետոյ Վեհափառը դուրս եկաւ սալօն վագօնի մեր բաժանմունքը՝ պատգամաւորների առաջ:

Դէմքը լուրջ էր, հայեացքը խոր:

Ներկայացանք. ճառախօսեցինք, կարդացինք պատգամաւորութեան վրա դրված յանձնարարութիւնները: Նա լսում էր առանձին ուշադրութեամբ: Փոքր լռութիւնից յետոյ ինքը խօսեց, յայտնելով իր առանձին զգացմունքները Թիֆլիսի հայ հասարակութեան պատգամաւորութեանը:

Վերջացաւ, թէև շատ ջերմ և անկեղծ, այնուամենայնիւ պաշտօնական մասը ընդունելութեան: Սկսվեց հասարակ, մտերիմ զրոյց: Իզմիրլեանի չափազանց լուրջ, մինչև սառնութեան հասնող դէմքը խիստ կենդանացաւ, ժպիտը խաղաց նրա շրթունքների վրա, աչքերը առանձին փայլ ստացան և կարծես մօգական մի գաւազանով մի վայրկեանում հաստատվեց մի ջերմ մտերմութիւն նրա և մեր միջև:

Նրա յայտնած հայեացքները, նրա ուրոյն նկատողութիւնները և երբեմն սրախօսութեան բնաւորութիւն կրող դիտողութիւնները, միւս կողմից մեր բացատրութիւնները, լուսաբանութիւնները և արտայայտութիւնները դարձրին մեր զրոյցը վերին աստիճանի աշխոյժ և հետաքրքրական:

Իզմիրլեանը, ինչպէս երևաց, աշխատել էր կարելիին չափ ըմբռնել ռուսահայերի տրամադրութիւնները և հայեացքները:

Նա պահել էր իր մտքում զանազան անձերի և պատգամաւորութիւնների հետ ունեցած խօսակցութիւնները, նա ուշադիր կերպով կարդացել էր մամուլի էջերում լոյս տեսածները:

Այդ զրոյցի ժամանակ նա բաւականաչափ պարզեց իր առաջիկայ անելիքը, յայտնագործեց իր ժողովրդասիրական ոգին, բացատրեց իր քարոզած օրինականութեան պահանջի էութիւնը և ընդգծեց, թէ լաւ զգում է, որ կանգնած է մեծ և ծանր աշխատանքի առաջ, որը կարող է թեթևանալ միայն աջակցող մարդկանց գործակցութեամբ:

II

Թիֆլիսում նրան ներկայացան շատ պատգամաւորութիւններ զանազան դասակարգերի և հիմնարկութիւնների կողմից:

Նրան շատ հետաքրքրում էին ընկերութիւնները և հիմնարկութիւնները և նա մանրամասն հարց ու փորձեր էր անում նրանց մասին:

Վանքի բակում ամեն երեկոյ ժողովվող բազմութեան ցնծութիւնը և «կեցցէների» աղաղակները նրան չէին շլացնում:

Վեհափառը մի երկու անգամ դիմեց ժողովրդին և յորդորեց երկար չը մնալ բակում, գնալ տները և ընտանեկան յարկի տակ տան գործերով զբաղվել:

Նա ծարաւի էր ուրիշ տպաւորութիւնների, նա կարիք էր զգում գործնական խօսակցութիւնների և խորհրդակցութիւնների:

Եւ նա հէնց առաջին օրերից սկսեց զբաղվել գործերով:

Ամենահրատապ խնդիրներից մէկն էր դպրոցական գործի կարգաւորումը և ժամանակաւոր կանոնների մշակումը:

Կազմվեց մի յանձնաժողով, որը Վեհափառի հետ խորհրդակցելով պարզաբանեց կանոնադրութեան հիմնական կէտերը:

Խորհրդակցութիւններից մէկի ժամանակ հանգուցեալ Սաթունեան արքեպիսկոպոսը, ցանկանալով առաջնորդի դիրքը և հեղինակութիւնը պահպանած լինել, յայտնեց, որ հոգաբարձութեան կամ թեմական խորհրդի լայն իրաւասութիւնը ստորացնում է առաջնորդին:

— Սխալ ըսիր, սրբազան,—ընդհատեց նրան Իզմիրլեանը,—հոգաբարձութեան մասնակցութիւնը չէ կարող ստորացնել, այլ միայն բարձրացնել և ուժեղացնել նրան: Առաջնորդը, երբ համերաշխ է հոգաբարձութեան հետ, նա միշտ ուժեղ է, քան մենակ ժամանակ:

Իզմիրլեանը առաջին իսկ քայլերից հանդիսացաւ իբրև համայնական, ժողովրդական ոգով տոգորված մի անձնաւորութիւն: Եւ նա մեծ համակրութեամբ վերաբերվեց դէպի այն բոլոր ծրագիրները, որոնք նպատակ ունէին ուժեղացնել ժողովրդի կողմից գործակցութիւնը և հսկողութիւնը հանրային գործերում: Նա հիմնական պահանջ էր դնում, որ օրինական ձև ստանան կեանքի հանդէս բերած նոր իրաւական պահանջները, որովհետև օրինականութեամբ առաջն է առնվում թիւրիմացութիւնների և զանազան դաւադիր մեքենայութիւնների:

Այդ տրամադրութեամբ նա ձեռնամուխ էր լինում բարեկարգութեան խնդիրներին և յոյս ունէր, որ բոլորովին օրինական ձև կը ստանան թէ հոգաբարձական մարմինների, թէ թեմական խորհուրդների, թէ Էջմիածնի ուսումնական խորհրդի և թէ ուրիշ նոյնատեսակ կազմակերպութիւններին վերաբերեալ ծրագիրներ:

Կեանքի առաջ բերած խելացի պահանջների իրաւագիտական խոհուն ձևակերպութիւնը և նրանց հաստատումը պետական ձեռնհաս ատեանների կողմից—ահա տարբերը օրինականութեան:

III

Իզմիրլեանը ամենևին նեղ կղերական հայեացքների մարդ չէր և նա մի քանի անգամ մասնաւոր խօսակցութեան մէջ ընդգծեց իր լայն ըմբռնումը ժողովրդական հովուապետութեան և այն դերի, որ պէտք է կատարի կրթված հոգևորականութիւնը:

Իզմիրլեանը մեծ յարգանքով էր խօսում հանգուցեալ Արիստակէս Սեդրակեանի մասին և նրա գերեզմանը օրհնելու օրը ասաց. «Ահա, եթէ նա կենդանի լինէր, նա և պէտք է լինէր կաթողիկոս»: Նա մեզ հարց ու փորձեր արաւ Սեդրակեանի կեանքի և գրուածքների մասին: Սեդրակեանը գրաւիչ էր նրա համար իբրև մի հոգևորական, որ համակված էր ժողովրդական և հասարակա-

Պարիզ, 17 դեկտեմբերի

[illegible] (Հ. Գ.)

Բուդապեշտ, 17 դեկտեմբերի

[illegible] (Հ. Գ.)

Սոֆիա, 17 դեկտեմբերի

Նախկին զինուորական մինիստր Սավովը ժխտեց՝ թէ օրինազանց է եղել զինուորական պատուէրների ժամանակ։ Ցետոյ Սավովը կանգ առաւ ամեն մի մեղադրանքի վրա առանձին։

Վախճանվեց մակեդոնական կենտրոնական կոմիտէի նախկին նախագահ գեներալ Զոնչեվը։ (Հ. Գ.)

Աթէնք, 17 դեկտեմբերի

Ստորերկրեայ հարուածներով Լիդում քանդուեցան եղան շատ տներ։ Ազգաբնակութիւնը սարսափահար փախաւ։ (Հ. Գ.)

Մեկսիկո, 17 դեկտեմբերի

Կառավարական զօրքերը գրաւեցին յեղափոխականների գլխաւոր յենակէտ Մալպայօն։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՎ ԷՐ ՄԱՏԹԷՈՍ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԸ

Երկուշաբթի, դեկտ. 13-ին, Յովհաննէս-Մարիամեան օրիորդ. դպրոցում կատարված հոգեհանգստից յետոյ հոգաբարձու Հ. Առաքելեանի արտասանած ճառը։

Ամեն անգամ, երբ տեղի է ունենում Հայոց Եկեղեցու պետի՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւն կամ մահ, հայ ժողովուրդը ամենախորին և զգայուն հետաքրքրութիւն է ցոյց տալիս, ընկղմվում է սուգի մէջ՝ մահվան դէպքում, և ուրախութեան մէջ՝ ընտրութեան դէպքում, և խելոյն նըկատվում է, որ նրա առօրեայ, սովորական կեանքի մէջ կատարվել է մի մեծ յեղաշրջում, մի արտասովոր երևոյթ և դէպքը խոր ազդեցութիւն է թողել նրա վրա։ Ուրիշ քրիստոնեայ ազգերի մէջ էս տեղի են ունենում այդպիսի դէպքեր և սակայն նրանք չեն ընծայում այն արտասովոր, յուզալից, տենդոտ երևոյթը, ինչ որ նկատվում է հայոց մէջ։ Ի՞նչ է դրա պատճառը. արդե՞օք այն, որ հայը շատ կրօնասէր ազգ է, չը նայելով որ մեր դարում կան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք կատարեալ անտարբերութիւն են ցոյց տալիս դէպի կրօնասիրութիւն։

Ի հարկէ հայ ժողովրդի մէջ կրօնասիրութիւնը, եկեղեցասիրութիւնը շատ խոր արմատներ ունի ձգած, բայց պատճառը միայն կրօնասիրական զգացումը չէ։ Ոչ, այդտեղ կայ մի աւելի խոր պատճառ. այդ պատճառը պէտք է որոնել Հայոց Եկեղեցու առանձնայատուկ բնաւորութեան և կազմակերպութեան մէջ։

Իր հիմնարկութեան առաջին օրից Հայոց Եկեղեցին հանդիսացել է ոչ թէ մի զուտ կրօնական, թէօկրատական հաստատութիւն՝ որի միսիան լինէր միայն արծարծել և վառ պահել հաւատացեալների և հօտի մէջ կրօնական զգացումները, այլ նա հանդիսացել է նաև մի զօրեղ գործօն ժողովրդի հոգևոր-բարոյական և մտաւոր կեանքի զարգացման ու բարգաւաճման համար. բացի դրանից, Հայոց Եկեղեցին այն միակ հաստատութիւնն է եղել, որ թէ հայկական թագաւորների, իշխանների և մինիստրների և թէ պարսիկ, արաբ, թուրք, սելջուկ բռնակալների ժամանակ պաշտպանել է հպատակ ժողովրդի իրաւունքները՝ հարստահարութիւնների, ճնշումների դէմ։ Հայոց Եկեղեցին եղել է մէկը այն հաստատութիւններից, որի մէջ յղացել է հայի ստեղծագործական հանճարը, տաղանդը, որ պահպանել է հայկական գիրը, գրականութիւնը։ Յիշենք մեր գրականութեան ոսկեդարը, որի կոթողները մենք տեսնում ենք եկեղեցու մէջ. յիշենք, որ Խորենացիները, Եզնիկները, Փարպեցիները, Կորիւնները դուրս են եկել Հայոց Եկեղեցու ծոցից. յիշենք, որ մեր նշանաւոր քերթողները և հռետորները՝ Ներսէս Շնորհալիները, Լամբրօնացիները, Երզնկացիները եկեղեցականներ էին. յիշենք, որ Մխիթար աբբայ, Չամչեան, Ինճիճեան(?), Ալիշան, Ներսէս Աշտարակեցի նոյնպէս հայ եկեղեցականներ էին։ Ուրեմն, Հայոց Եկեղեցին մի կողմից հանդիսանում էր այն միակ հաստատութիւնը, որի մէջ փայլում էին հայ ազգի ստեղծագործական հանճարը, ցոլանում էին հոգեւոր, մտաւոր-բարոյական կեանքի արտայայտութիւնները, միւս կողմից նա միակ ընդդիմադիր և կուռ ոյժն էր կազմում հայ և օտար բռնապետութիւնների դէմ և պաշտպանում էր հասարակ ժողովրդի շահերը և իրաւունքները։

Ահա իր այդ առանձնայատկութիւնների համար Հայոց Եկեղեցին մի առանձին սէր և ժողովրդականութիւն է վայելել միշտ ազգի մէջ։ Եւ բնական է, որ այդպիսի մի հաստատութեան պետերը, նայելով թէ որքան ընդունակ են եղել ղեկավարել այդ կարևոր հաստատութիւնը և հաւատարիմ մնալ իրանց վեհ միսիային, միշտ մի առանձին ուշադրութիւն են գրաւել հայ ժողովրդի կողմից և նրանց ընտրութիւնը կամ մահը խոր տպաւորութիւն է գործել նրա վրա։

Ճիշդ է, երբ ընդհանուր քաղաքակրթութիւնը զարգացաւ, մեր օրերում եկեղեցին այլևս չէ շարժում նախկին հետաքրքրութիւնը, իբրև կրօնական հաստատութիւն. ճիշդ է, այսօր Հայոց Եկեղեցին այլ ևս չէ հանդիսանում արտայայտիչ ազգի ստեղծագործական և մտաւոր կեանքի, բայց նա դարձեալ կարևոր մի գործօն է և այսօր հայ ժողովրդի կեանքում, որովհետև նրա հետ կապված են ազգային շատ և շատ աւանդութիւններ, դպրոցական, կրթական, լուսաւորական գործեր, իդէալական գաղափարներ։

Եւ բնական է, որ այսօր այդ եկեղեցու պետի՝ Մատթէոս Բ. Իզմիրլեանի մահը խոր վիշտ և կսկիծ է առաջացնում մեզ, որովհետև այդ պետից հայ ժողովուրդը մեծ ակնկալութիւններ ունէր։ Մատթէոսի կաթողիկոսութիւնը կարճատև եղաւ. նա չը կարողացաւ իրականացնել ժողովրդի յոյսերը, գլուխ բերել իր մշակած ծրագիրները, բայց նրա համբաւը, արժանիքը իբրև առաքինի, արժանաւոր և արթուն հովուապետի և գործչի հռչակված է նրա անցեալով, երբ դեռ ևս գործում էր իբրև վարդապետ, իբրև քարոզիչ, իբրև մատենագիր, իբրև պատրիարք։ Մանաւանդ իբրև անվեհեր պատրիարք նա աչքի ընկաւ 1895 և 1896 թւականներին, հայկական կոտորածների ժամանակ, երբ քաջութիւն ունեցաւ բարձրաձայն բողոքել ի լուր աշխարհի հայ ժողովրդի դէմ, կատարված եղեռնագործութեան դէմ. երբ քաջութիւն ունեցաւ սուլթանի երեսին խփել նրա կատարած ոճրագործութիւնները։

Յարգենք այդ անվեհեր, առաքինի հովուապետի յիշատակը։ Եւ մաղթենք, որ հայ ժողովուրդը կարողանայ ընտրել նրան արժանաւոր յաջորդ, շարունակող և իրագործող նրա ծրագիրների և ուղղութեանը։

Մենք ուզում ենք կանգ առնել Մատթէոս Իզմիրլեանի կաթողիկոսական գործունէութեան ոգևորութեամբ։

Նա չէր սիրում Էջմիածնի մթնոլորտը, մի զանազան դաւերով և կողմնակի հաշիւներով։ Եւ նա յոյս ունէր, որ այդ մթնոլորտի մաքրելուն կը նպաստէ իսկական ժողովրդական գործունէութեան ընդարձակումը և նոր ոյժերի հոսանքը դէպի Էջմիածին։ Այդ պատճառով նա շատ ցաւում էր, որ չունի տեսչութեան և ուսուցչութեան համար կարող և կորովամիտ ոյժեր, չունի թեմական տեսուչներ, զանազան գործերի համար մասնագէտներ։

Թիֆլիսի թեմի համար նա վճռել էր առ ժամանակ թողնել Գ. Սաթունեանին, որովհետև մտադիր էր մշակել մի քանի նոր հրահանգներ առաջնորդների համար և յետոյ տեղափոխութիւններ անել. բացի այդ, նա աչքի առաջ ունէր և մի արկու ուրիշ հանգամանքներ, որոնք կրում էին ժամանակակից բնաւորութիւն։

Նա առանձին մտերմութիւն ունէր դէպի Մինաս Չերազը, որը ուղեկցում էր նրան Կ. Պօլսից մինչև Էջմիածին։ Իւ Չերազը, որ մեծ վստահութեամբ էր նայում Իզմիրլեանի գործունէութեան, չափազանց վշտացած էր այն դաւադրական պայմաններից, որոնց մէջ պէտք է գործէր Էջմիածնի գահակալը։

Մի երեկոյ մենք, «Մշակի» խմբագրութեան անդամներս, առանձին ներկայացանք Իզմիրլեանին և ունեցանք մանրամասն զրոյց։ Այն մեծ յարգանքը, որ նա ունէր դէպի «Մշակը» և նրա դերը, գեղեցիկ յուշերից մէկն է մեր խմբագրութեան անդամների համար։ Բայց ես մանրամասնութիւններ չեմ գրել և այժմ էլ չեմ գրում մեր զրոյցի մասին, չը ցանկանալով որ չարամիտները ուրիշ մեկնութիւններ տան այդ բանին։

Վերջին անգամ, երբ նա եկել էր Թիֆլիս, նա արդէն բաւական իրազեկ էր Էջմիածնի գործերին և ռուսահայերի տրամադրութիւններին։ Նա իր խօսակցական ոճերի մէջ մտցրել էր կովկասահայերի լեզուին առանձնայատուկ ձևեր և տարրեր։ Եւ մի քանի ոճեր շատ գեղեցիկ և յարմար էին արտասանչում։

Բայց և այնպէս նա չէր կարծում, թէ ռուսահային նա ճանաչել է բոլորովին։ Ռուսահայերի լրջութիւնը սիրում էր, բայց նա չէր հաշտվում հասարակական սառնութեան հետ դէպի հանրային գործերը։

Նա սպասում էր աւելի լաւ օրերի, աւելի գործակից վերաբերմունքի։

Թուցէ մի ուրիշ անգամ կանգ առնեմ և մի քանի հանգամանքների վրա, որոնք լոյս են սփռում Մատթէոս Իզմիրլեանի անձնաւորութեան և գործունէութեան վրա։

Ա. Քալանթար

Ո՞Վ ՅԱՆԴԳՆԵՑ

Աքսորի ու մենակութեան մէջ ապրում էր Նա հեզ ու լուռ, հայութեան այս լաւագոյն զաւակը։

Խոհեր, անվերջ խոհեր, դաժան-կեղեքիչ մտորումներ սևազնում էին նրա կեանքի հօրիզոնը։

Համիդի արիւնոտ ձեռքը գիպել էր նրան ևս, արիւնոտ սուլթանի թունալից շունչը սանձել էր երկաթէ կամքը։

Բայց սուրբ էր մնացել Նա։ Դաժան ճակատագիրը, զրկանքն ու հալածանքը, որոնք այնքան հոգիներ են մրոտել այս փուչ աշխարհում, անկարող եղաւ արատաւորելու Նրա փարաջայի փէշն անգամ։

Անարատ էր մնացել նրա խիղճը։ Անարատ խղճով գիշեց Նա ազգի աղերսանքին։ Համայն հայութեան յոյսերի և իղձերի որբանոն եղաւ այնքան տանջված և այնքան ծիւրված ծերունին։

Գիտէր արդեօք, որ այնտեղ մթնոլորտը անբիծ չէր, ինչպէս գուցէ կարծում էր ինքը, որ հայութեան սրբութեան սրբոցը աներգված ու պղծված է մարդկային ախտերով... Սև խնտրիգներ, զարշելի ոտնձգութիւններ էին տիրում այնտեղ։ Կամ գիտէր այդ բոլորը, բայց իր անմեղութեան մէջ կարծում էր, թէ իր սրբութեան ճաճանչների փայլից պիտի ցրվէր տիրող աղջամուղջը։

Յուսով և անհուն սիրով ձեռն առաւ Լուսաւորչի ծանր գաւազանը։

Ազգի ընտրեալն էր Նա։ Նրա ձայնը համայն հայութեան ձայնն էր, Նրա կամքը Վեհի կամքն էր։ Ո՞ր հայը կարող էր չը յարգել այդ ձայնը, չը հպատակվել այդ կամքին։

Նա ընտրված էր հրամայելու համար։

Գիտի հրամայէր իբրև եկեղեցու Վեհապետ, իբրև Լուսաւորչի փոխանորդ, բայց ամենից բարձր ու ամեն բանից գերագոյն, —իբրև ազգի ընտրեալ։

Սակայն նա չէր հրամայում։ Նրա ձայնը մեղմ և հեզ էր, թէև կարող էր գոռալ և հրամայողական լինել։

Սէր, օրինաւորութիւն, հեզութիւն էր քարոզում Նա։ Ո՞վ եղաւ այն անօրէնը, այն անօրէնը, այն գոռոզը, որը յանդգնեցաւ չը լսելու այդ ձայնը։

Նրա կամքը ընտրող հայութեան կամքն էր, ո՞վ էր այն ասիւծը կամ այն առիւծը(?), որն այնչափ ոյժ զգաց իր մէջ կամ այնքան ստորութիւն իր սրտում, որ յանդգնեց արհամարհել ազգի ընտրեալի կամքը։

Թող պարզվի ճշմարտութիւնը, թող երևան գայ նա իր ամբողջ զարշելիութեամբ։

Ազգը պէտք է գիտենայ վերջապէս թէ ինչ է կատարվում սուրբ Աթոռի շուրջը։

Ի՞նչ դրօշակի տակ են գործում այն սողունները, որոնք թունաւորում էին Իզմիրլեանի կեանքը։ Չէ որ կուսողը մի դրօշակ պիտի ունենայ։

Եւ իսկական մարդիկ, որոնց հոգու խորքերում դեռ ևս փայլում է գէթ մի կայծ, թող իրանց սրտի խորքերից մի անհուն բողոք բարձրացնեն ամեն անարդարութեան, ամեն անազնւութեան դէմ։

Փառաւոր սգահանդէսը չէ, որ պիտի փարատի զգացող հայի կսկիծը։ Այլ այն յոյսը, որ կը գայ մի օր, երբ հանգուցեալ Վեհի օրինակին հետևելով, անարատ խղճով ու մաքուր ձեռներով կը յանդգնեն միայն մօտենալ հայութեան սրբութիւն սրբոցին։

Թաղման մեծարանքները չեն նոյնպէս, որ պիտի մխիթարեն վշտացեալի ոգին։ Նրա այնքան տանջված հոգին կը մխիթարվի այն ժամանակ միայն, երբ իր բարձրութիւնից կը տեսնի, որ հայութեան այս սրբավայրում նա իր սրբութիւնից թողել է գէթ մի լոյս, որը մեծանալով մի լուսատու լապտեր է դառել, ցրել է շրջապատող աղջամուղջը և վանել է ընդ միշտ չարութեան ու վատութեան Աստուծուն։

Վշտացեալ հանգուցեալի թարմ շիրիմի առաջ ցաւող սրտերը պատասխան են պահանջում։

Ո՞վ յանդգնեց։

Վ. Արծրունի

«ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԿԱՄՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ»

«Բայց անհոգող դու այրութեամբ, և եղկելիք մեք, որ զրկեցաք ի հայրենի վերակացութենէն։ Խոր. Ողբ։

Վաղաժամ էր հանգուցեալ Հայրապետի վախճանը, ջանգթօրէն վաղաժամ թէ իր համար և թէ հայ ժողովրդի։

Ո՞րպիսի նախընթաց մտադիւր ուսումնասիրութիւն հարցերի, ո՞րքան բազմակողմանի ծրագիրներ, ի՞նչպիսի վառ յոյսեր՝ մեր դպրոցական և եկեղեցական գործերի բարեկարգութեան նկատմամբ։

Տարի ու կէս, կաթողիկոսական աստիճանի մէջ հաստատվելու օրից սկսած, նա անձնատուր եղաւ ուսումնասիրելու բազմատեսակ գործերը, որոնք իր միջոցով պէտք է լուծում ստանային։ Անձամբ մըտնում էր մանրամասնութիւնների մէջ, որպէսզի բարեխղճօրէն կատարէ իր վրա դըրված պարտականութիւնները, կատարեալ համբերողութեամբ, կարելի է ասել հեզութեամբ, լսում էր ուրիշների կարծիքները այդ հարցերի մասին, կատարեալ սահմանադրական վեհապետի նման մտադիր լինելով իրագործել այն՝ ինչ որ ժողովրդի մեծամասնութեան փափագն է։

Եվ երբ ուսումնասիրութեան, նախապատրաստական աշխատանքի շրջանն անցավ, երբ հերթը հասել էր գեղեցիկ ծրագիրներն իրագործելու շրջանին, երբ մենք բոլորս օրէցօր սպասում էինք, որ ժողովրդասէր, ժողովրդի կարիքներն ու իրաւունքները ճանաչող Հայրապետը կիրականացնէ ճըշմարիտ առաջադիմական ոգով ամենից ցանկալի բարեփոխութիւնները՝ —անսպասելի կերպով գուժում է Էջմիածնից հեռագիրը՝ «Ի Տէր հանգեաւ Մատթէոս Կաթողիկոսը»։

Այսպիսի անակնկալների ժամանակ մահը դադարում է ահռելի ու ցավալի լինելուց. նա դառնում է ծաղր, դժոխային կատակ կեանքի վրա։

Նորից ուրեմն մի տարի սպասողութիւն, նորից նախապատրաստական աշխատանք, նորից դեղումներ ու տատանումներ հասարակութեան զանազան հոսանքների մղումով. իսկ մեր գործերը, մեր անկերպարան խառնակ գործերը պէտք է տարուբերվեն անկարգ քմահաճոյքի ձեռնված, ինչպէս ղեկավարից զրկված նաւը բաց ծովի մէջ հողմերին խաղալիք է դառնում։

Ես բախտ եմ ունեցել մի քանի անգամ ունկնդրութեան արժանանալու հանգուցեալ Հայրապետի կողմից, և նկատել եմ Նրա կողմից մեծ հոգացողութիւն և վառ հետաքրքրութիւն մեր դպրոցների նկատմամբ։ Այս ունկնդրութիւնների ժամանակ Վեհափառը պարզեց իմ առաջ, իր հետևեալ նախագծերը.

Նկատելով այն կամայականութիւնը, որ ներկայումս տիրում է մեր դպրոցներում ուսուցիչներ արձակելու հարցում, լինի խմբովին թէ անհատական, պատճառաբանութեամբ թէ առանց, ինչպէս նաև ուսուցիչների զպրոցները ինքնակամ թողնելու հարցում՝ հանգուցեալ Հայրապետը դիտավորութիւն ունէր առանձին հրահանգ հրատարակել, կանոնավորելու համար հոգաբարձութիւնների և ուսուցիչների յարաբերութեան հարցը, սահմանի տակ դնելու ինչպէս ուսուցիչներ հրաժարեցնելու, նոյնպէս և ուսուցիչների ինքնակամ դպրոցը թողնելու հարցերը։ Նա ցանկութիւն յայտնեց, որ Թիֆլիսում գործին տեղեակ անձեր մշակէին մի նախագիծ, թէ ինչ կերպ ցանկալի կը լինէր լուծել այս հարցերը և այդ նախագիծը ներկայացնէին իր բարեհայեցողութեան։

Մեր լեզվի ուղղագրութեան մէջ տիրող քաօսը, որից շատ տուժում է մայրենի լեզվի դասավանդութիւնը, ինչպէս մասամբ և ուրիշ առարկաներ՝ գրավել էր Վեհափառի ուշադրութիւնը։ Նա որոշել էր միօրինակ պարտադիր ուղղագրութիւն մտցնել դըպրոցներում դասագրքերի միջոցով։ Բայց թէ ինչպիսի ուղղագրութիւն—այս հարցի վճիռը հանգուցեալ Հայրապետը որոշել էր յանձնել մասնագէտներին։ Նա մտադիր էր կազմել մի ցանկ այնպիսի ուղղագրական հարցերի, որոնք հերթական են դարձել ու դարման են պահանջում, և այդ ցանկն ուղարկել Ռուսաստանի և արտասահմանի հեղինակավոր անձերին ու հաստատութիւններին, խնդրելով ամեն մի կէտի մասին իրանց կարծիքներն յայտնել։ Պատասխանները ստանալուց յետոյ՝ նրանց խմբագրել, ապա մի ժողով հրավիրել, որ քննելով ստացված կարծիքները՝ վերջնական ծրագիր ներկայացնէր իրան Վեհափառին ի հաստատութիւն, և այդ ծրագրված ուղղագրութիւնը պարտադիր դառնար բոլոր մեր դպրոցների ու դասագրքերի համար։

Վեհափառը մեծ կարևորութիւն էր տալիս մեր բոլոր դպրոցների ծառայողների թոշակարկղին և մտադիր էր անշուշտ հիմնել։ Նա գտնում էր, որ ոչ միայն պէտք է ապահովել ծառայողին նրա պաշտօնավարութեան ժամանակ, այլ և երկարամեայ ծառայութիւնից յետոյ նրա ծերութիւնը։ Սրանով թէ արդարութիւն եղած կը լինի բազմամեայ մշակին և թէ դպրոցները կը բարձրանան, գրավելով աւելի պատրաստված և աւելի մնայուն ոյժեր։ Այս համակրելի և ժամանակակից ցանկութիւնը հանգուցեալ Հայրապետը մասամբ արդէն իրագործման ճանապարհի վրա դրեց։ Նրա հրամանով մշակվեց ճեմարանի ուսուցիչների և այլ պաշտօնեաների թոշակարկղի կանոնադրութեան նախագիծ և ուղարկվեց Թիֆլիս՝ լսելու դիտողութիւններ նրա մասին, որից յետոյ երևի խիկոյն պիտի հաստատվէր ու գործադրութեան մէջ մտցնվէր։

Եւ քանի այսպիսի կենսական բարեփոխութիւններ—չեմ ասում մեռան,—այլ անորոշ ժամանակով յետաձգվեցին, Հայրապետի անակնկալ մահվան պատճառով։

Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ։

Ստ. Մալխասեանց

ԵՐԿԱԹԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Դարաւոր ստրկութեան ճիրաններում հեծող Թիւրքահայ ժողովուրդը, զզված անարգ ստրկական լծից, յոգնած անվերջ համբերութիւնից, 1894—95 թ. թ. ծառացել էր արդարապէս, բռնակալութեան դէմ... Ուզում էր թօթափել ստրկի անարգ լուծը, ցանկանում էր ոտնակոխ եղած իր պատիւը ազատել վայրենի քիւրդի ու մոլեռանդ Թիւրքի բռնացումից. կարճ՝ մարդկային ամենատարրական իրաւունքներ ձեռք բերելու համար էր կռիւ մղում, արիւն թափում հրացանը ձեռքին... յոյս տածելով միաժամանակ, որ Բեսմարկների և Մետերնիխների... ձեռքով կառավարվող «քրիստոնեայ» Եւրոպան օգնութեան կը գայ...

Բայց այդ պատրանք էր, որ չիրականացաւ... ու հոսեց մի աւելորդ անգամ ևս առնաքամ եղած հայի երակներից կարմիր արիւն, որով ողողվեց Հայաստան կոչված դժբաղդ Երկիրը...

Բայց այդ ողողումը շատ սուղի նստեց հայութեան...

Սակայն, ոչ ըմբոստացման վեհապանծ ժամերին և ոչ էլ աւերի, թալանի ու անլուր սրածութեան ընթացքում պատրիարքող Իզմիրլեանը, պաշտօնակից շատ ապիկար և յարմարվող, քծնող ու շողոքորթ եկեղեցականների նման անգործ չէր նստած, այլ իր հուժկու ձայնով մերթ Կարմիր զազանին էր կծու յանդիմանութիւն անում, մերթ «քրիստոնեայ եղբայր» պետութիւնների դեսպանների դուռը թակում, ու համոզված շեշտով, ազդու խօսքով արդարութիւն պահանջում և ոչ աղերսում, ուրիշների նման հայցում, որի համար էլ արժանացաւ «Երկաթէ Պատրիարք» վեհ կոչումին։

Բայց ապարդիւն, որովհետև խլացաւ Եւրոպան, բայց աւելի ճիշտը, նրան կառավարող հաստակաշի բուրժուազիան, որը իր որևէ աննշան զաղութի համար պատրաստ էր ամեն րոպէ սպառազինված բանակներ ուղարկելու, իր շահերի պաշտպանութեան համար, քան «ինչ որ» հայերին օգնելու նպատակով, անտեղի գլխացաւանք ստանալու։

Եւ խրախուսվելով «Զաքարեան պաղանձումի» նմանող այդ խայտառակ լռութիւնից, Մեծ Մարդասպանը փրփրեց, կատաղեց և հայի արիւնով մի առ ժամանակ յագեցած այդ ժամանակից Ներոնը, իր վայրագ կատաղութեան մի մասը թափեց Երկաթէ Պատրիարքի վրա...

Եւ նա աքսոր գնաց...

Անցան տասներկու տաժանելի տարիներ...

Գտնվելով Կարմիր Համիդի անարգ ռուտիկանութեան հսկողութեան ներքոյ, սակայն չը յուսահատվեց նա և չէր էլ կարող յուսահատվել, որովհետև «Երկաթէ Պատրիարք» էր կոչել նրան բազմատանջ հայ ժողովուրդը... Բայց այս անգամ սպասելով, առաջին դէպքի նման նրա յոյսերը ի դերև չանցան։ Հայի արիւնով յղփացած երկիրը արգաւանդ դարձաւ, բողբոջ արձակեց և պտուղ տուեց։

Իսկ այդ պտուղը օսմանեան երկրում վերհաչակված սահմանադրութիւնն էր, որի շնորհիւ, նման շատ շատերի, Երկաթէ Պատրիարքն էլ վերադարձաւ աքսորատեղից ու ամբողջ հայ ժողովրդի ցնծալից աղաղակներից ու ովսաննաներից ոգևորված, երկրորդ անգամ բազմեց Կ. Պօլսի պատրիարքական գահի վրա, որը բռնակալութեան շնորհիւ մի ժամանակ խլված էր նրանից. իսկ քիչ անց հայութիւնը նրան արժանացրեց Էջմիածնի գահին։

Բայց աւաղ...

Համիդի նման զազանի դէմ մաքառնող Երկաթէ Մարդը, հանդիպեց Էջմիածնի և առհասարակ մեր իրականութեան խեղդող ու դաւերով լի մթնոլորտում ճայուի կարծրութիւն ունեցող արգելքների... Եւ վառ յոյսերով լի Մեծ Մարդու սիրտը դադարեց բաբախելուց յաւիտեան, թողնելով ժողովրդասէր բոլոր տարրերին խորունկ թախիծի ու անվերծանելի տխրութեան մէջ։

Անժամանակ մահացաւ Մեծ Մարդն ու Երկաթէ Պատրիարքը, ազնիւ ու ժողովրդասէր Հայը...

Շատ գործ ունէր նա կատարելիք, բայց անագորոյն մահը խլեց հայութիւնից սիրելի Երկաթէ Պատրիարքին։

Յանձին Իզմիրլեանի, հայ ժողովուրդը կորցրեց իր լաւագոյն զաւակներից մէկին։

Յաւերժ թող յիշվի նրա մեծ անունը իւրաքանչիւր հայի բերնից։

Յաւիտենական անդորրութիւն նրա բազմատանջ ոսկորներին։

Ցար. Գասպարեան

Թ Ա Ղ Ո Ւ Մ Ե Ն...

Այսօր այնտեղ, «հայ ժողովրդի սիրտ ու հոգի» համարվող Էջմիածնում մի հողաթումբ էլ բարձրանալու—նուիրական ու յարգարժան...

Հողաթումբ ազգի սիրեցեալ Հայրապետ Մատթէոս II Իզմիրլեանի...

Իզմիրլեան, մի վսեմ անուն, որ կապված է այնքան վշտալի ու այնքան ցնծալի յիշողութիւնների հետ...

Վշտալի՝ երբ Համիդեան դաժան ըէժիմի ժամանակ բռնակալութեան անեղ կօշմարի տակ հեծում էր տառապեալ Թիւրքահայը, իր քաջ հովիւ և արի առաջնորդողի հետ

միասին, երբ անարգարութեան դառն պը-տուղները ճաշակեց Իզմիրլեան իր աքսո-րատեղում…

Սակայն անցաւ այդ անժպիտ շրջանը…

Թիւրքիայի նորաբաց արշալոյսի օրերում Իզմիրլեան պատկերացաւ հայ ժողովրդի առաջ իր բովանդակ մեծութեամբ, ժողո-վրդական մարդու հոյակապ կերպարանքով և, ընտրվելով ազգովին Հայ Եկեղեցու Հո-վուապետ, ճաշակեց իր ժողովրդի անսահման երախտագիտութեան ու սիրոյ ցայտուն զգացմունքները, նրա կենդանի համակրու-թեան բուռն արտայայտութիւնները Երու-սաղէմից՝ Կ. Պոլիս, Թիւրքիայից՝ Ռուսաս-տան և մինչև Էջմիածին։

Որքա՜ն քաղցր էր ու անմոռաց այն շքեղ ընդունելութիւնը, որին ականատես եղանք մենք Թիֆլիսում և ապա Էջմիածնի ճա-նապարհին։

Մօտիկ անցեալի երանելի օրեր, երբ ա-ռիթ ունեցանք մենք մօտիկից տեսնել ժո-ղովրդի մարդուն, ծառայել նրան, լսել նրա իմաստալի խօսքերը և օգտվել նրա անման մարդասէր ու գորովագութ խորհրդաններից…

Ո՞չ ապաքէն պէտք է մոռացվեն այն օ-րերը, երբ հնար ունէինք Իզմիրլեան Կա-թողիկոսի մօտ լինել Թիֆլիսից—Անի…

Ո՜չ երբէք…

Բազմեց Իզմիրլեան Լուսաւորչի գահի վրա և պատրաստվեց ծառայել իր բարձր կոչման։

Սակայն… մթնե՜ կը դադարէ հայկական անժպիտ ու բորբոսնած իրականութիւնը… Էլ աւելի ուժեղ կոկռացին սև ագռաւները, էլ աւելի ուժգին վայնասուն բարձրաց-րին գիշերային բուերը…

Էջմիածնի կամարիլեան ցոյց տուեց իր այլանդակ պատկերը…

Իսկ Իզմիրլեանի հոգին, բաբախող իր տանջված ազգի բիւր ցաւերի համար, ներ-վում էր, քամվում…

Գիտակցում էր նա՝ որ այն ամենը, ինչ որ աւանդաբար, պատմական անխուսափելի դասաւորութեամբ, կապված է եկեղեցու հետ, պէտք է աստիճանաբար յանձնել իր իսկական տիրոջը՝ ժողովրդին, որ յանձին իր սիրելի Հայրապետի ակնկալում էր տէր կանգնել աշխարհիկ գործերին…

Բայց գործում էր եռանդով հակաժողո-վրդականացման մութ ուժը, վիշտ պատ-ճառելով ժողովրդի իսկական բարեկամին, որ իր մէջ պատկերացնում էր հայութեան տառապանքները ու տանջանքները։

Բայց կեանքի հանելուկը կատարվեց…

Կատարվեց հէնց այն րոպէին, երբ Իզ-միրլեան հիմնովին ծանօթանալով ու ու-սումնասիրելով իր շրջապատը, սկսեց գոր-ծել։ Բոթեց գուժկանը հէնց այն ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը գոհ էր իր ընտրած Կաթողիկոսից իր սպասելիքների պատրան-քում…

Եւ յանկարծակի եկաւ հայութիւնը, որով-հետև հանգեց ժողովրդասէր բաբախող սիր-տը, որովհետև ազնիւ անձը իր հետ գերեզ-ման տարաւ նաև ակնկալող ժողովրդի հա-ւատը… Հաւատ՝ թէ կարող է երկրորդ Իզ-միրլեան երևալ ապագայում…

Թող տոկայ հայ ժողովուրդը լաւագոյն ապագայի, բայց դառն իրականութիւնը ի չիք է դարձնում նրա ժամանակաւոր ու անհետևանք հաւատն և յուսակտուր սպասե-լիքն անգամ…

Այդպէս է եղել, այդպէս էլ շարունակվե-լու է հայկական ճակատագիրը, որ այս անգամ Իզմիրլեանի մահով իր ամբողջ թա-փով շեշտակի հարուածեց այնպէս անագո-րոյն կերպով…

Եւ այսօր, համայն հայութեան խոր ու անմխիթար կսկծի ու սգի մէջ, թաղում են Իզմիրլեանի անշունչ մարմինը… Հազարա-ւոր պատգամաւորութիւնների խորին լռու-թեան և գլխիկոր ցաւակցութեան մէջ գե-տինը կլանելու է չարչարված ու քայքայ-ված աճիւնը…

Բայց այդ իսկ րոպէից՝ թէ այնտեղ Էջ-միածնի անհամար բազմութեան առաջ և թէ աշխարհի ամեն կողմում, ուր միայն կը գտնվեն հայեր, պայծառ սաւառնում է մի անյաղթ էութիւն, որ չը գիտէ մեռնել ու թաղվել, որ յաւիտենականապէս դրոշմվելու է բոլորի սրտում…

Դա Իզմիրլեանի յիշատակն է…

Խոնարհվենք, ընթերցող, այսօր այդ սըր-բազան ու թարմ յիշատակի առաջ…

Ս. Եսայեան

ԻՄ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

—

Վեհափառը իր գալուց մի քանի օր յե-տոյ, ս. Մեսրոպի տօնի օրը, բարեհաճեց օրհնել սրբազան Սեղրակեանի գերեզմանի քարը։

Վեհափառը ինքն էլ գիտէր, որ մի քանի հոգևորականներին դուր չէր գալու այդ հանդէսը, բայց նա ինքնուրոյն մտածողու-թիւն ունէր, վեհանձն և մաքուր։ Նա ոչ ոքի վրա ուշադրութիւն չը դարձնելով խօ-սեց այն, ինչ որ ինքն էր զգում սրբազան Սեղրակեանի մասին։

… մի քանի օր յետոյ, հան-նեցի, որ պատրաստ եմ Վեհափառի հրա-մաններին։

Նա ժպտալով օրհնեց ինձ։

Շնորհակալութիւն յայտնեցի սրբազան Սեղրակեանի յիշատակն այնքան հանդիսա-ւոր պատւելու համար։

Խնդրեցի, որ հրամայէ վերցնել ինձ մօտ գտնված սրբազանի վաճառելու բոլոր գրը-քերը յօգուտ Էջմիածնի։

Վեհափառը խոստացաւ, որ կարգադրելու է գնալուց յետոյ։

Վեհափառի օծման երկրորդ օրը Էջմիած-նում ինձ հետ գնացած երկու ընկերներով ներկայացանք վեհարանում Կաթողիկոսի օրհնութիւնն առնելու։

Վեհափառին նորից յիշեցրի Արիստակէս սրբազանի Էջմիածնում գտնված իրեղէն-ների և ինձ մօտ գտնված գրքերի մասին։

Վեհափառը պատասխանեց, որ հանգու-ցեալ Արիստակէս սրբազանի թողած աշ-խատութիւնները միշտ աչքի առաջ ունի, բայց այնքան խճճված գործեր կան, որ դեռ ժամանակ չունի այդ մասին մտածելու։

Իսկ վաճառելու գրքերի մասին հրամա-յեց, որ գրաւոր դիմեմ։

Թիֆլիսից բաղդ ունեցայ Վեհափառին նամակ գրել, որին իսկոյն պատասխանեց դիւանապետ արժանապատիւ Բագրատ հայր սուրբը, յայտնելով, որ Վեհափառը հրա-մայեց բոլոր վաճառելու գրքերը յանձնել Եփրեմ հայր սուրբին (այժմս եպիսկոպոս)։ Ես այդպէս էլ կատարեցի իսկոյն։

Վերջին անգամ Թիֆլիսում յունիսի 30-ին, դիւանապետ Բագրատ հայր սուրբի միջնորդութեամբ, ներկայացայ Վեհա-փառին։

Հրամայեց նստել իր մօտ, և պատմեց, որ Էջմիածնում ստացվել են բոլոր գրքերը իր ժամանակին, նոյնպէս և սրբազանին նուիրած ոսկէ գրիչը (Հ. Առաքելեանի մի-ջոցով) և հարկաւոր կարգադրութիւններ էլ արված են։

Վեհափառը հարցրեց Սեղրակեանի աշ-խատասիրած «Հայաստանեայց եկեղեցու պատկերայարգութիւն» գրքի շարունակու-թեան մասին։

Մանաւանդ երկարօրէն կանգ առաւ սրբա-զան Սեղրակեանի թողած յիշատակարան-ների մասին։

Վեհափառը ասում էր, որ անպատճառ պէտք է աշխատել տպագրութեան յանձնել, միայն առանց մի բառ պակասեցնելու ու աւելացնելու։

Վեհափառի պատկառելի դէմքը և բնա-ւորութիւնը, նրա մտածված գեղեցիկ խօս-քերը ինձ յիշեցնում են սրբազան Արիստա-կէսին։

Վեհափառը լինելով ազնուագոյն և ան-պայման մաքուր մի անձն՝ գրաւեց իմ սիրտը ամբողջովին։ Եւ այժմ նրա մահը աւելի պակաս ցաւ չը պատճառեց իմ հո-գուն, քան անմոռանալի Արիստակէս Սեղ-րակեանի մահը։

Ալեքսանդր Ստեփանեան

ԵՐԿԱԹԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՅՑՍ Կ. ՊՕԼԻՍ

I

Հայաստանի գեղատեսիլ բարձունքներից և մարգագետիններից արեան թանձր ու մռայլ գոլորշին դեռ երկինք էր բարձրանում և այնտեղ արդէն սև-սև ամպեր էին կուտակ-վում նորանոր կայծակ ու մրրիկ, դղրդոց ու աւերումներ բերելու յօշոտված ու լքված մեր սրբազան հայրենիքին։ Սասունի կո-տորածից յետոյ էր և Վանի կոտորածից հազիւ 10—15 օր առաջ, որ Լոնդոնից Պա-րիզով-Վիէննայով անցայ Կ. Պոլիս։ Ճա-նապարհին նորից մտայ հիասքանչ Պա-յերրախ, Ալպերի կրծքում այս անդորր ամարանոցը, ուր ամառն անց էր կացնում հայազն դիպլոմատ պարսից մինիստր և դես-պան Նարիման-խանը իր ընտանիքով։

Պարտաւորվել էի իշխանուհի Մաղշէն Բէհրութեան-Տառեանին, որ Կ. Պոլիս հաս-նելուց Բէշիկ-Թաշում իր չքնաղ տանն իջևանեմ, որ ռուսաց դեսպանատան մօտ այժմս հիւրանոց է, և այնտեղից իմ ձեռ-քով իր տնկած պարտէզից նարինջ քաղեմ, ծաղիկներից փունջ կապեմ։ Հարտիկ-խա-նումը՝ Նարիման-խանի ամուսինը հարկա-դրում էր, որ Ս.-Ստեփանօ իրանց ապա-րանքում եղբօր մօտ իջևանեմ, այնտեղ, ուր գրվել ու կնքվել է ռուս-թիւրքական դա-շինքը և չարաբաստիկ 16-րդ յօդուածը։

Մօրաքրոջս աղջիկը, որ այդ միջոցներին ամուսնու և զաւակների հետ ժամանակա-ւորապէս Կ. Պօլսումն էր հաստատված, նոյն-պէս խօսք էր առել իրանց մօտ իջևանելու։

Վերջապէս հինգշաբթի օրը Պայերրախից Նարիման-խանի հետ երկնադէմին եկանք Վիէննա, որպէսզի հետևեալ օրը ես ex-presse d Orient-ով ուղևորվեմ Կ. Պօլիս։ Այս գնացքն ամենաարագն ու ամենակօնֆօրտն է։ Վիէննայից մեկնում է երեկոյեան 9 ժա-մին և Պօլիս հասնում երկրորդ օրը՝ կէսօ-րից յետոյ 4 ժամին։ Այս գնացքը կանգ է առնում Բուդապեշտ 15—20 րոպէ, Բէլգրադ կէս ժամ, Նիշ, Սօֆիա, Ադրիանուպօլիս 10-ական րոպէ։ Չը նայած այս մարշրու-տին, այնուամենայնիւ սահմանի վրա՝ Մուս-[illegible]

կորզելու ինձանից։ Այս գնացքում համա-րեա ամենքը օտարականներ էին, թիւրք չը կար։

Կ. Պօլիս իջևանեցի մօրաքրոջս դստեր մօտ։ Այստեղ ես աւելի ազատ էի։ Նոյն ե-րեկոյեան հէնց ինձ այցելեց մեր Հայկակը։ Ապա հետևեալ օրը ես գնացի իմ դաստիա-րակ Գարեգին Սուրադեանի (ազգընտիր կաթողիկոս Մելքիսեդէկ արքեպիսկոպոս Մուրադեան) մօտ։ Զրոյցը մեր ընտանիքի և Շանշեանի, նկարիչ Ներսիսեանի շուրջն էր։ Այս երեքն էլ իմ սկզբնական դաստիարակ-ներն են։ Մուրադեան սրբազանի քաղաքա-կան հայեացքները հիմնովին հակառակ էին Երկաթէ Պատրիարքի հայեացքներին։ Այդ պատճառով իմ զրոյցը այստեղ աւելի Ղա-րաբաղի ու մեր ընտանիքի շուրջն էր։

Հետևեալ այցս էր Ս.-Ստեփանօ՝ Առաքել բէյ Տառեանին, որ այժմս ազատ էր թո-ռան մահվան առիթով։ Սրա աղջիկը իշխա-նուհի Էլմօնիրգայեն, որի ջանքերով շնորհվեց 16-րդ յօդուածը հայերին։ Այժմս մխիթա-րել այս հայրենասէր ոգեկորոյս կնոջ ոչ ոք չէր կարող, եթէ ոչ մի լոյս, մի յոյս, որ դժբաղդ հայրենիքում այլ ևս արեան հեղեղները չեն ոռոգելու դաշտ ու ձոր։

Բայց աւա՜ղ, արեան գոլորշին արդէն շատ թանձրացած, նկատվում էր վերստին հայկական հօրիզօնի վրա։

Վերջապէս Երկաթէ Պատրիարքի մօտ եմ։ Ամենից առաջ դեկուցեցի Նուբար-փաշայի ապսպրանքը Հայոց Վեհափառ Խրիմեան Հայրիկին։ Մինչև օրս էլ ականջումս է այն բառանշը, այն աhար, որ Նուբար-փաշան ծնկին խփելով բառանչեց…

Զեկուցի սըր Ֆիլիպպ Ֆէբրով շատ չը հրապուրվելու փաստերը։

Զեկուցի, որ Լօնդօնում կազմված անգլօ-հայ ընկերութիւնը Ստեֆենսօնի նա-խագահութեամբ մի խլլիւզիա է։ Ցոյց տուի Ստեֆենսօնի ինձ գրած նամակը, որ Լօն-դօնում, պարլամենտի կուլուարներում ինձ տեսակցութիւն էր նշանակել և բանից դուրս եկաւ, որ այդ անգլօ-հայ ընկերութեան, թէ բարեկամութեան նախագահ Ստեֆեն-սօնը նոյն իսկ անտեղեակ է այն միտինգ-ների մասին, որ Լօնդօնում կատարվում էին և յօշոտված իբրև թէ հայուհիներ այդ մի-տինգներում ի ցոյց էին տրվում և գանձա-նակ պատցվում։

Տ. Նազարեան

(Դը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Տեղի սղութեան պատճառով ներկայ համարում չը զետեղվեցին մի քանի յօ-դուածներ՝ Հ. Առաքելեանի «Յիշողութիւն-ները Իզմիրլեանի մասին», Իզմիրլեանի կենսագրութիւնը, Գանձակի նամակ և մի քանի ուրիշ յօդուածներ։

◆ Ստացանք Ծննդեան տօների առիթով աղքատ ընտանիքներին բաժանելու համար «Ամերիկանսկի» խանութի գործակատար-ների մէջ ժողոված 10 րուբլի՝ Աղաջան Եսայեանի միջոցով։

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարչի կարգադրութեամբ, բոլոր այն գնացքները, որոնք Բաթումից և Բագուից դուրս են գալիս դէպի Թիֆլիս, կայարան-ներում ենթարկվելու են բժիշկների հսկո-ղութեան։ Այս միջոցը գործադրվում է ժանտախտի մուտքը յիշեալ երկու քաղաք-ներից Թիֆլիս արգելելու դիտաւորութեամբ։

◆ Եկող տարվայ սկզբից Թիֆլիսում կը բացվեն դասընթացքներ գթութեան քոյրեր պատրաստելու համար։

◆ Այսօր, Արտիստական թատրոնում, յօգուտ կանանց բարձր դասընթացքների աղքատ ունկնդրուհիների Ֆէլդմանը բազ-մակողմանի ծրագրով դասախօսութիւն կը կարդայ հիպնօզի մասին։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը հրահանգով առաջարկեց գաւառապետներին ներկայաց-նել իրան ոչ ուշ, քան մինչև 1911 թ. յունվարի 5-ը, մանրամասն տեղեկութիւն-ներ իւրաքանչիւր գաւառում այս տարի տեղի ունեցած յանցագործութիւնների մա-սին։

◆ Այսօր Ժողովրդական Տանը, ժողովըր-դական համալսարանի նախաձեռնութեամբ, Երմոլաէվի դասախօսութիւնից յետոյ՝ Տօլստոյի մասին, ժամը 12 ին տեղի կու-նենայ ձրի համերգ։

◆ Արևելեան Անդրկովկասի արքունի ձկնորսական շրջանների պէտքերի վերա-բերմամբ առաջիկայ տարվայ համար որոշ-ված է մօտ 30,000 րուբլի։

◆ Անդրկովկասեան գերմանական գա-ղութների աւագ պաստօրը դիմել է Թիֆ-լիսի նահանգապետին, խնդրելով թոյլ տալ նրան Եկատերինէնֆէլդ գաղութում հիմնել մի ընկերութիւն տեղական երիտասարդու-թեան բարոյական զարգացման և գրակա-նութեանը ծանօթացնելու նպատակով։

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութեան գլխաւոր բժիշկ Զախարօվը մեկնեց Բաթում՝ ծանօթանալու համար ժանտախտի դէմ ձեռք առած միջոցների հետ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ և վաճառվում են
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Գոլխաղօ. «Արկածներ լուսնի վրա» . . . — 45 կ.
Եղիշէ. «Վարդանանց պատմութիւն» — 75 կ.
Բժ. Մուրադեան. «Սիֆիլիս» — 80 կ.
Բժ. Մաղաքեան. «Սնունդ և ստամոքսի հիւանդութիւններ» — 15 կ.
Եր. վ. Տէր-Մինասեան. «Կրօնների պատմութիւն» . 1 ր. 50 կ.
» «Հայոց եկեղեցու վերանորոգութեան խնդիրը» — 25 կ.
» «Յիսուսի կեանքն ու գործունէութիւնը» . . — 30 կ.
» «Ընդհանուր եկեղեցական պատմութիւն», հատ. Ա. 1 ր. —
» «Հայոց եկեղեցու յարաբերութիւնները ասորոց եկեղեցիների հետ . 1 ր. 50 կ.
Փափազեան. «Արտաշէս Երկրորդ» — 15 կ.
» «Դագիկ Երկրորդ» — 15 կ.

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել՝ Тифлисъ, Центральный книжный магазинъ.
1398. 1—1

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏ
2 ՌՈՒԲ. 45 ԿՈՊ.

Կանացի ՊԱՏՐԱՍՏԻ շրջազգեստ (իւբկա) գեղեցիկ, տաք, նորագոյն նկարներով տրիկօյից, վերջին տարազով կարված, ամեն տեսակ գոյների, ուղարկվում է պօստով առանց կանխավճարի՝ վերադիր վճարով։ Շրջազգեստ՝ ամենալաւ կտորից և գեղեցիկ զարդարված—2 ր. 75 կ. և 3 25 կ.։ Ճանապարհածախսի համար աւել հաշվում է 55 կ.։ 3 շրջազգեստ միասին բերել տուողը ճանապարհածախս չէ վճարում։ Պատուէր ուղարկելուց խնդրում ենք ցոյց տալ երկարութիւնը և գօտու լայնութիւնը։ Եթէ չը հաւանվի՝ փողը վերադարձնում ենք։ Հասցէագրել՝ Торг. в. Дому ЛЬВА РУБАШКИНА.
ЛОДЗЬ—257.
(4) (В 89 93) 1284. 13—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.

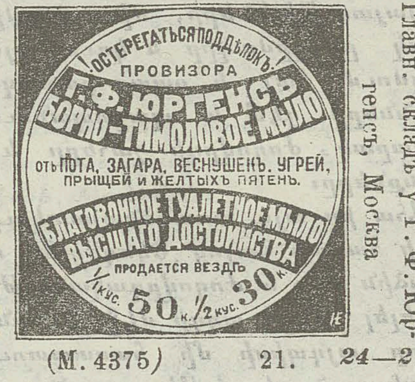

Главн. складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва

(М. 4375) 21. 24—21

(П. 111473.) 1184. 9—8

Ներսիսեան Հայոց Հոգ. Դպ. Հոգաբարձութեան

խորհրդարանում 1911 թուի յունվար ամսի 11-ին, երեքշաբթի, ցերեկվայ ժամը 12-ին, լինելու է ԱՃՈՒՐԴ (առանց կրկնաճրդի) կապալով տալու մոմավաճառութիւնը հայոց եկեղեցիների և ժողովրդականաց համար։ Պայմանաթուղթը կարելի է կարդալ Հոգաբարձութեան դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիրակի և տօն օրերից, առաւօտ. ժ. 10—3-ը։
(11,19,30,9) 1375. 4—2

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻՆ
— ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՁՐԻ —

ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ և գները բարձր, միջակ և ցածր տեսակի ԱԼԻՒՐՆԵՐԻ՝ կրուպչատկ'ա, սեանկա, ռազմօլ, նաև զանազան տեսակ ՀԱՑԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ։ Ռուսաստանի յայտնի ֆիրմաներից ներկայացուցչութեան իրաւունք և պատրաստում եմ ալիւր իմ սեփական ցորենից զանազան կայարաններում։

Որոշ շրջանների համար տալիս եմ ներկայացուցչութեան իրաւունք։

Դիմեցէք՝ СТАВРОПОЛЬ-губ. Мисаку А. ФАЛАКЯНЦУ.
Հեռագրի համար՝ СТАВРОПОЛЬ-губ. ФАЛАКЯНЦУ.

Յարգանքով՝ Մ. Յ. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ
(Հ. կ.) 1241. 18—14

Կ ա ր և ո ր մ ի պ ա հ ա ն ջ
ԴՈԿՏՈՐ Կ. ՓԱՇԱՅԵԱՆԻ
ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ
մօտ 700 էջ և 120 պատկերով

Դպրոցական երեխաների թանգագին առողջութիւնը պահանջում է միշտ ձեռքում ունենալ այս գիրքը և նրանից խորհուրդներ հարցնել։ Որոշ դէպքերում մի խորհրդով մի երեխայի կեանքը կարելի է փրկել։

Գրքի գինը թէև 6 րուբլի է նշանակված, բայց գրավաճառներին 4 րուբլուց աւելի մի վճարէք։ Հակառակ դէպքում դիմեցէք ինձ։

Նաև նոյն հեղինակի մի նոր գործը՝ «Ժողովրդի բարեկամները», դրամա 4 գործ., Թիւրքահայերի կեանքից՝ համիդական ռէժիմի օրով, վաճառվում է 40 կոպէկով։

Նշան Թաթիկեան

Գոլովինսկի պրոսպէկտ, № 20. (ա. օ.) 1390. 2—2

ՊԱՏԷՖՈՆ

ԵՂԲԱՐՑ ՊԱՏԷ, ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Ամենալաւագոյն խօսող մեքենայ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ՉԷ ԱՍԵՂԸ ՓՈԽԵԼ, ՉԷ ՓՉԱՑՈՒՄ, ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆ ՉԷ ՓՉԱՆՈՒՄ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ! Պատէֆօն առանց բուդօրի

№ 1—գինը 50 ռուբ., № 3—գինը 65 ռուբ.

Խոշոր քանակութիւն պլաստինկաների ամեն լեզուներով

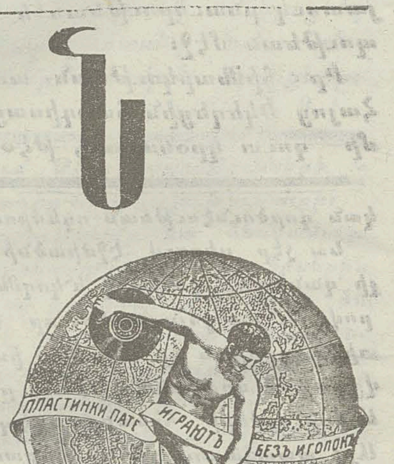

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՆՈՐԱԳՐՈՒԱԾՔՆԵՐ, ՀԱՄԱՐՅԱՆ ԿՈՒԹԵԱՆ, ՍԻՐԵԼԻ ԵՐԳԻՉ Ա. ԴԱՎԻԴՈՎԻ ՆՈՐ ԳՐՈՒԱԾՔԸ

ՍՈՒՆՋԵՆԱԿԱՐԳ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐ

Ա. Մ. Դավիդով
(Արտ. Կայս. Մարիամեան օպերայի)
Գիտարի ներգաշն. պրօֆ. Ամիչի
24374. „Пожалѣй", գնչուական ռոմանս.
24376. „Любовь", նէապոլիտան. ռոմանս.

ԴՈՒԷՏՆԵՐ
Զուպրենինկօվ եւ Տօրսկի
(Արտ. Կայս. Մարիամեան օպերայի)
24355. „Дуэтъ Мельника и Князя", «Ռուսալկա» օպերայից, Դարգոմիժսկիի Նրաժշտ. խմբի ներգաշն.։
24356. „Дуэтъ Финна и Руслана", «Ռուսլան եւ Լիւդմիլա» օպերայից։

Մ. Ա. Էրմակովա
(ՕՊԵՐԱՅԻՆ ԵՐԳՉՈՒՀԻ)
27245. „Желаніе", դաշնամ. ներգաշն.
27251. „У тихаго моря", դաշնամ. ներգ.
27246. „Догадайтесь сами", դաշն. ներգ.
27252. „Разъ я шла гулять въ лѣсочекъ".

ՊԱՏԷԻ ԵՐԱԺՇՏԱԽՈՒՄԲ
22957. „Семь сорокъ", հր. Ա. Ասլաֆեանի
22972. „Суббота", հրատ. Ա. Ասլաֆեանի.
22956. „Колумбія", փալս.
22968. „Возвращеніе весны".
51454. „Венгерскій маршъ", „Любовь" օպերէտկայից.
51459. „Вальсъ", „Цыг. Любовь" Զօպերէտկայից։

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐ «ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՕՖԻՍԻ, ՏՆՏԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ»
Միակ ներկայացուցիչ ԿԱՐԼ ՇՈՒՄԱՆ, Թիֆլիս, Գոլովինսկի պր. 10.
(4.) 1327. 9—3

Типографія „ЭКОНОМІЯ", Большая-Ванкская № 3.